

TALABALARNING KASBIY KOMMUNIKATIV KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISHDA CLIL TEKNOLOGIYASINING INTEGRATIV IMKONIYATLARI

Matupayeva Sh.Z.

ChDPU Boshlang'ich ta'lim metodikasi kafedrasida o'qituvchisi

Shoyusupova Sh.Sh.

ChDPU Boshlang'ich ta'lim metodikasi kafedrasida o'qituvchisi

Tayanch so'zlar: ta'lim, clil texnologiyasi, xorijiy til, talaba, kommunikativ, kompetensiya, ko'nikma, integratsiya.

Ключевые слова: образование, технология clil, иностранный язык, студент, коммуникативный, компетентность, навыки, интеграция.

Key words: education, clil technology, foreign language, student, communicative, competence, skills, integration.

Резюме: Ushbu maqolada talabalarning kasbiy kommunikativ ko'nikmalarini rivojlantirishda clil texnologiyasining integrativ imkoniyatlari haqida ma'lumotlar yoritib berilgan.

Резюме: В данной статье освещается информация об интегративных возможностях технологии clil в развитии профессиональных коммуникативных навыков учащихся.

Summary: This article highlights information about the integrative capabilities of clil technology in the development of professional communication skills of students.

Globalashuv davrida jahon bozorida xorijiy tillarni biladigan mutaxassislariga talab ortib bormoqda. O'zbekistonda so'nggi yillarda chet tillarini o'qitishni takomillashtirish doirasida tillarni integratsiyalashgan holda o'rganish g'oyasi ham ilgari surilmoqda.

Chet tillari alohida o'rganilmasligi kerak. Talabalar chet tilini o'rganishda yetarli darajada kommunikativ ko'nikmalarga ega bo'lishlari kerak. Bugungi kunda chet tilini o'qitishning asosiy maqsadi - kompetensiyalarni rivojlantirish, ya'ni. chet tilidan foydalana olish yoki boshqacha aytganda, muloqot qobiliyatini shakllantirish uchun turli vaziyatlarda amaliy ko'nikmalarni takomillashtirish.

CLIL - ingliz tilidan "Content and Language Integrated Learning" so'zining qisqartmasi bo'lib, ma'nosi: "ikki tilda o'qitish, chet tilida o'qitish, integratsiyalashgan chet tili va ixtisoslashtirilgan ta'lim". Ushbu usul chet tillarini

o'rganishga yordam beradi, shuning uchun tarix, matematika, geografiya va boshqalar kabi boshqa fanlar chet tilida o'qitiladi.

CLIL talabalarga tilni tabiiy ravishda o'rganish imkoniyatini beradi. Ushbu o'qitish usuli ikkita maqsadli usul deb ham ataladi, chunki sinflarda ikkita maqsad mavjud: birinchi maqsad - mavzu, ikkinchisi - chet tili. Shunday qilib, asosiy fan ham, chet tili ham bir vaqtning o'zida o'rganiladi.

G'arb an'analarida chet tili va fanini integratsiyalashgan holda o'qitish bir necha ming yillar davomida ma'lum bo'lgan. Miloddan avvalgi 200-yillarda allaqachon ma'lumotga ega bo'lgan yunonlar Rim imperiyasining kengayishi davrida aholining yunon tilida so'zlashmaydigan qismiga yunon tilini o'rgatishgan.

Ramires Verdugo CLIL ning quyidagi turlarini ajratib ko'rsatadiki, ular mazmunga yo'naltirilgandan tilga yo'naltirilganga o'tadi:

1. Immersion, qismandan to'liqqacha, bunda ba'zi, ko'pchilik yoki barcha fanlar maqsadli tilda o'qitiladi;
2. O'quv fanlari (fuqarolik, atrof-muhitni o'rganish, dizayn va texnologiya kabi) maqsadli til orqali o'qitilishi mumkin bo'lgan fan kurslari;
3. Tematik birliklarga asoslangan til sinflari, bunda dars rejalari mavzuga asoslangan yondashuvni o'z ichiga oladi, shu jumladan boshqa o'quv fanlaridan o'ziga xos mazmun.

CLIL yondashuvi bilan o'quvchilar chet tilidagi o'zaro ta'sir orqali quyidagi kompetensiyalarga ega bo'ladilar:

- mavzu
- fanlararo
- uslubiy
- kognitiv
- funksional
- kommunikativ
- madaniyatlararo
- shaxsiy va ijtimoiy

Ular umumiy til va predmet-diskursiv imkoniyatlarini kengaytiradilar. Shuningdek, ikki xil tilda fikr yuritish va harakat qilishni boshlash orqali o'quvchilar kognitiv qobiliyatlarini mustahkamlaydi.

Chet tilidagi mavzu mazmuni bilan talqin qilish orqali nafaqat o'z madaniyatiga, balki chet el madaniyatiga ham nazar ochilganligi sababli, kompetensiyani egallash madaniyatlararo kompetensiyani rivojlantirish bilan birga keladi.

Talabalarga chet tilini o'rgatishning asosiy maqsadlari fuqarolik bilim va kompetentliklarini rivojlantirish, global tushunish, madaniyatlararo fikr yuritish va hurmatni kuchaytirish, talabalarning shaxsiy va kasb-hunar kompetentliklarini oshirishdan iborat. Quyidagi punktlar bu maqsadlarni batafsil izohlaydi:

1. Til kompetensiyasi: Talabalarga ikkinchi tilni o'rganish, ularning til va kommunikatsiya kompetensiyalarini oshiradi. Chet tillarni bilish, ham o'qish, ham yozish, ham eshitish hamda nutq uchun kerak bo'lgan ko'nikmalarni rivojlantiradi.

2. Madaniyatlararo tushuncha va hurmat: Chet til o'rgatishda muhim jihat - madaniyatlararo tushuncha va hurmatni tarkibga kiritish. Bu talabalarga boshqa madaniyatlarni tushunishga va ularni qadr-qimmatlashga yordam beradi, shuningdek boshqa adabiyot, ijtimoiy va tarixiy kontekstlar haqida bilim beradi.

3. Kasb-hunar kompetentligi: Chet tilini bilish, talabalarga rivojlangan dunyoda ko'proq imkoniyatlarni ochadi. Bu kasb-ta'lim, akademik yo'l-yo'riq va iste'molchilar uchun qo'shimcha imkoniyatlardir.

4. Global fikrlash: Ikkinchi tilni bilish, talabalarning dunyoqarashini kengaytiradi va ularni global muammolarni yechishga, dunyo miqyosidagi samarali ijtimoiy va ekologik muammolalarni hal etishga tayyor qiladi.

5. Shaxsiy rivojlanish: Chet tilini o'rganish talabalarni yangi tajriba va madaniyatlar bilan tanishtiradi, bu ularning o'zimizga ishonchni oshiradi va yangi muhitda muvaffaqiyatli bo'lish uchun zarur bo'lgan adaptatsiya uchun qobiliyatni kuchaytiradi.

Bu barcha maqsadlar talabalarga boshqa tillarni va madaniyatlarni qadrini bilish, o'zlarining parchalanuvchan dunyoda o'zlarining joylarini topishda yordam beradi.

CLIL-uslubiy konsepsiyasining asosiy maqsadlari quyidagilardan iborat:

- ta'lim ob'ektiga chuqurroq kirib borish orqali o'quvchilarning fan bo'yicha kompetensiyasini oshirish;
- chet tilidan amaliy foydalanish orqali talabalarning chet tili kompetensiyasi va motivatsiyasini oshirish;
- fan va til o'rganish usullarini qo'llashda sinergik ta'sir ko'rsatish orqali talabalarning har tomonlama uslubiy kompetensiyasini rivojlantirish;
- madaniyatlararo kompetensiyani egallash, masalan, istiqbol va qiyosiy yondashuvni o'zgartirish va shu tariqa
- o'quvchilarni turli xil, ko'p tilli va globallashtirilgan ish dunyomizdagi kasb, o'qish va hayotga tayyorlash.

CLIL yondashuvi bo'yicha darslardagi didaktik va uslubiy tamoyillar ikki fan, asosiy mavzu va chet tilining didaktikasiga asoslanadi, bu esa ikki tilli didaktikaning fanlararo didaktika ekanligini bildiradi. Biroq, bu faqat fan va til didaktikasining yig'indisi emas, balki asosiy fanni o'qitish jarayonida chet tilining yaxlit didaktikasidir. Fan va lingvistik ta'limning muvaffaqiyatli integratsiyasi maqsadli ravishda alohida mehnat rivojlanishini fan va chet tilini o'qitishning sinergik ta'siridan foydalanishni talab qiladi.

CLIL texnologiyasi bilan shug'ullanish uchun til shaffof bo'lishi kerak; u didaktik asosni ta'minlaydi. Faqat terminologik jihatlar oldinga chiqmasligi kerak. Til ishida mavzuni o'qitishda muhim ahamiyatga ega bo'lgan nutqiy harakatlar repertuarini ishlab chiqish ancha muhimdir. O'quvchi mustaqil harakat qila olishi uchun lingvistik jihatdan yaxshi jihozlangan bo'lishi kerak. Xorijiy tilda dars o'tishga kelganda esa, til jihozlari ham shu chet tilida ta'minlanishi kerak.

CLIL usulidagi darslarning afzalliklarini hisobga olsak, ular nafaqat lingvistik, balki umumiy ta'lim ham ekanligini ta'kidlash mumkin:

- fan o'quv rejasiga chet tilini kiritish;
- chettilini o'rgatishdantashqari til va muloqot ko'nikmalarini mustahkamlash;
  - jahon mehnat bozorida bandlik imkoniyatlarini kengaytirish (bandlik imkoniyatlari);
- ta'limni baynalmilallashtirish.

CLIL usuli bilan darsni muvaffaqiyatli tashkil etish va samarali o'tkazish uchun asosan chet tillari didaktikasidan olingan va mavzu mazmuni bilan to'ldirilgan quyidagi o'qitish usullari tavsiya etiladi:

- rasmlarni tartiblash
- to'ldirish uchun matnlar.
- Rasmlil diktanti
- Grafik dizayn
- O'rganish, davom ettirish va bog'lash mashqlari
- Farqni topish
- O'quv plakatlarlari
- Til bo'lmagan topshiriqlar (xaritada ko'rsatish, ko'rsatish, tanlash, ko'rsatmalarga muvofiq javob berish)
- Qo'shiqlar, qofiyalar
- harakat bilan mashqlar.

«Content and Language Integrated Learning» (CLIL) - bu o'quv dasturi va tili o'rganishni bir vaqtning o'zida muvaffaqiyatli ravishda integratsiya qilishga qaratilgan yondashuvdir. CLIL o'quv dasturida o'rgangan tarkib bo'yicha so'rovlarni yechishga imkon beradigan va tilni hayotiy muhitda foydalanish bilan birga, tilni uzoq muddatli amaliyotda foydalanishni egallaydi.

CLIL yondashuvi bilan o'quvchilarda egallanadigan kompetensiyalar quyidagicha:

1. Tilni sinash kompetensiyasi: O'quvchilar yangi tilni sinash orqali bu tilni ishlab chiqaradilar, har doim haqiqiy o'quv muhitida, o'quv ma'lumot va til o'rganishni birlashtirish orqali foydalanishni o'rganadilar.

2. Tarkibiy kompetensiya: Bu o'qiydigan darslik tarkibi doirasida tilni tavsiya etish va uni sinashga oid. Bu tilni o'rganishda, o'quvchilar o'zlarining

